

Daruvarska muzejska zavičajna zbirka: jučer – danas – sutra

Malobrojni Daruvarčani sjećaju se male zavičajne zbirke starina daruvarskog kraja koja je egistirala od 1971. – 1987. godine. To je bio pokušaj realizacije ideje muzeja koja se pojavila početkom 20. stoljeća u trgovištu Daruvar prilikom pronalaska “novih” rimskih kamenih carskih natpisa na brežuljku Stari Slavik 1907. godine. Do tada ostali “stari” rimski arheološki nalazi slučajno otkriveni od 70-tih godina 19. stoljeća bili su smješteni u perivoju dvorca grofova Jankovića Daruvarskih.

U stručnoj javnosti je poznato da se neki rimski arheološki nalazi iz Daruvara, arheološkog lokaliteta rimskog municipija *Aquae Balissae* i središta naroda *Iassa* ističu svojom izuzetnošću u svjetskim okvirima. Međutim, manje je poznato da se ovdje nalazila srednjovjekovna utvrda Kamengrad plemića Nelipića, te četiri srednjovjekovna trgovišta (Toplica, Četvrtkovac, Podborje i Dimičkovina)

s župama Blažene Djevice Marije i franjevačim samostanom sv. kralja Ladislava od Poborja.

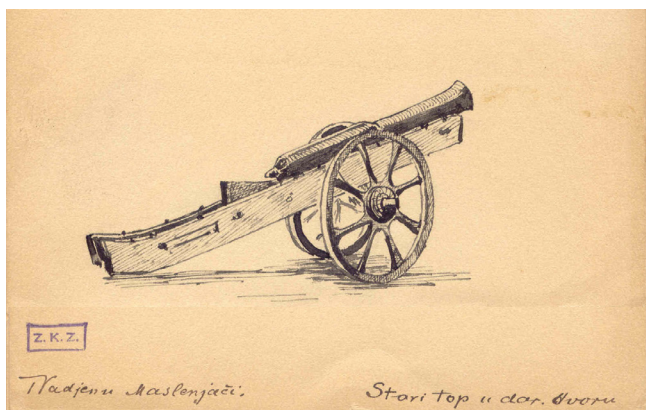
Protjerivanjem Turaka 1690. ovdje je od sredine 18. st. bilo sijelo grofova Jankovića Daruvarskih. Uz geotermalne izvore poznate po svojoj ljekovitosti izgradili su dvorac, prve kupališne objekte i zasadili perivoje. U perivoju uz dvorac deponirani su svima na ogled monumentalne rimske i srednjovjekovne sepulkralne i kultne arheološke nalaze. Od sredine 18. st. opise deponiranih te ostalih nalaza *in situ* ostavili su “putopisci” F. W. Taube, M. Piller i L. Mittepacher i I. Csaplovics. O arheološkim nalazima i lokalitetima pisali su A. Blašković, M. P. Katančić, A. Pavić, L. I. Oriovčanin, T. Mommsen i I. Kukuljević Sakcinski. Na prijelazu 19./20. stoljeća razvoj Daruvara, veliki komunalni radovi sa parcelizacijom zemljišta ukazali su na još neke lokalitete. Međutim, bogata otkrivena

Rimski arheološki spomenici u perivoju dvorca Janković

početkom 20. st. danas u Arheološkom muzeju Zagreb

Stari top u dvorcu Jankovića. Crtež G. Szabo

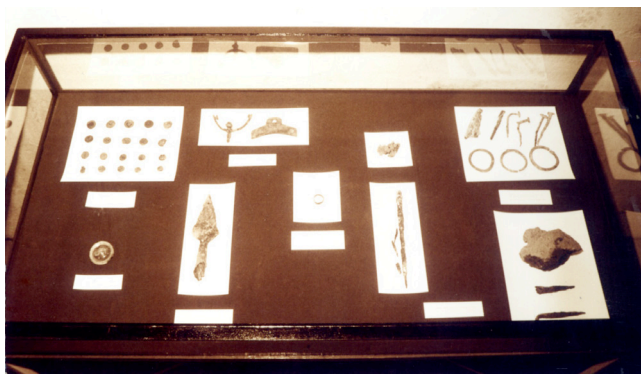
arheološka, a sa tim i potencijalna muzejska građa nije rezultirala muzejskom ustanovom i skrbi o baštini. Pitanje gradskog muzeja opet je aktualizirano tridesetih godina 20. st. nakon odluke gradskog poglavarstva o otpremanju daruvarskih arheoloških spomenika u Narodni muzej Zagreb, danas Arheološki muzej u Zagrebu. Od početka 20. st. do kraja 30-tih Daruvar su posjetili G. Szabo, J. Kempf, J. Brunšmid i V. Hoffiller. U to vrijeme dobar poznavatelj Daruvarskog područja i njegove spomeničke baštine G. Szabo objavljuje 1932. Iz prošlosti Daruvara i okolice.

Nakon II. svjetskog rata na sjedinici NO kotar Daruvar prihvaćen je prijedlog o osiguranju prostora za daruvarski muzej i stručne službe, što je prosljeđeno službenim dopisom Savjetu za znanost i kulturu NRH Zagreb - nažalost bez rezultata. Krajem šezdesetih došlo se opet do značajnih arheoloških otkrića (Silvanov hram u Kupališnom parku 1968.), a daruvarski lokaliteti su dobili status zaštićenih arheoloških zona – spomenika

Zgrada porezne uprave, mjesto prvog postava MZSDK 1971.

kulture. Daruvar i okolne lokalitete posjetili su poznati djelatnici arheološke, konzervatorske i srodnih struka iz Zagreba i Osijeka: Lj. Karaman, I. Degmedžić, A. Mohorovičić, M. Gorenc, D. Rendić-Miočević, S. Gvozdanović-Sekulić, M. Bulat, A. Faber i D. Pinterović. Upozoravali su na očigledno stanje i neophodnost zaštite lokaliteta istraživanjem, odnosno osnivanja muzeja. Napokon, 1970. uz

Izložbene vitrine MZSDK

pomoć našeg poznatog muzealca Antuna Bauera na inicijativu Narodnog sveučilišta odnosno njezinog djelatnika I. Cvancigera, u suradnji s Skupštinom općine Daruvar, lokalnim entuzijastima ljubiteljima povijesti i starina pokrenut je postupak osnivanja Muzejske zbirke starina daruvarskog kraja (MZSDK). Iz Zagreba je došla komisija s potvrdnom ocjenom o zahtjevu za osnivanjem. Postav MZSDK svečano je otvoren 1971. godine u podrumu zgrade Porezne uprave povodom desetogodišnjice rada Narodnog sveučilišta. Tadašnji postav sadržavao je artefakte arheološke, povijesne i etnološke zbirke, zbirku različitog vatrenog oružja iz vremena Drugog

Danas Glazbena škola, 1991. namijenjena za Gradski muzej

Gradski muzej iz izgradnji - interijer galerija 1991.

svjetskog rata uz dodatnih 20-ak panoa s uvećanim kopijama različitih dokumenata, fotografija i karata NOB-a. Poradi neadekvatnih uvjeta tadašnjeg izložbenog prostora (vlaga) MZSDK je prebačena u prostorije dvorca grofova Jankovića, da bi 1987. bila sklonjena – deponirana u nedakvatan prostor uz nedostatne mjere osiguranja. Grad Daruvar imao je već tada u svojem planu novi prostor za

Gradski muzej. Planirana je adaptacija zgrade stare Mađarske odnosno "Male" škole u muzej (danas Glazbena škola Daruvar). Adaptacija je započela 1990. god., međutim, prekinuta je početkom Domovinskog rata - zgrada je oštećena u granatiranju, a Daruvar se našao na prvoj liniji bojišnice obrane Zapadne Slavonije.

Sredinom devedesetih odlučeno je da se nastavi s prekinutom adaptacijom za osnivanje muzeja u Daruvaru što je 1994. potaknuto djelovanjem novoosnovane Srednjoškolske arheološke grupe (SAG) te novim važnim arheološkim otkrićima rimskih carskih reprezentativnih natpisa u zaštitnim arheološkim istraživanjima u Kupališnom parku. O djelovanju SAG-a izvještavao je Radio Daruvar, HRT i časopis češke nacionalne manjine Jednota. Natemelju Elaborata o potrebi ustroja Daruvarske arheološke baštine, Uprava grada Daruvara 1995. odlukom Gradskog vijeća ustrojila je Odjel za zaštitu kulturne baštine (OZKB) koji je osim osnovne djelatnosti trebao pripremiti sve potrebne

Baština

Daruvar: Očekujući istraživanja

Postoje samo početne spoznaje o arheološkoj baštini daruvarskog područja. Dugo vremena daruvarski arheološki radnici nisu bili u mogućnosti nastaviti s istraživanjima u Kupališnom parku. Očekujući istraživanja u Kupališnom parku.

Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja...

Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja...

Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja...

Daruvar: Očekujući istraživanja

Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja...

Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja...

Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja...

Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja... Arheološka baština daruvarskog područja...

Branivo kraljeva kopije poznate iz 1877. (Arheološki muzej u Zagrebu)

Branivo kraljeva kopije poznate iz 1877. (Arheološki muzej u Zagrebu)

predradnje za početak realizacije projekta Gradski muzej Daruvar. Jedan od prvih koraka Odjela bilo je utvrđivanje postojećeg stanja kako muzejske građe tako i namjenskog objekta za muzej. Uz suradnju s Muzejskim dokumentacijskim centrom u Zagrebu (MDC) preostali sačuvani muzejski artefakti su popisani, očišćeni i fotografirani. Uspostavljeni su kontakti i suradnja s republičkim i susjednim regionalnim muzejskim ustanovama. Obilaskom i snimkom postojećeg stanja objekta budućeg muzeja uz suradnju s djelatnicama Konzervatorskog odjela Osijek i daruvarskim projektnim biroom DAP popisani su nedovršeni potrebni građevinski i obrtnički radovi u interijeru prema postojećem izvedbenom građevinskom projektu. Članci o nastojanjima Uprave Grada i OZKB-a objavljeni su

18. svibnja 1996. Međunarodni dan muzeja - pripreme za predavanje i koncert grupe Springbloomers članova SAG

u Glasniku slavonskih muzeja i časopisu Vijenac Matice hrvatske.

U zgradi budućeg muzeja trebali su se nalaziti i prostori Međunarodnog ljetnog arheološkog kampa za mladež čije je buduće financiranje osigurano od strane međunarodnih zaklada.

Do ideje o kampu došlo se temeljem rezultata rada s mladeži. Osim SAG-a, daruvarski učenici Gimnazije i Tehničke škole nekoliko puta su pomogli u spašavanju, prijevozu i deponiranju novopronađenih sekundarno upotrebljenih rimskih kamenih artefakata s daruvarskih gradilišta. Na temu o radu s učenicima na zaštiti baštine održano je i predavanje na međunarodnom simpoziju UNESCO-a i Vijeća Europe u Starigradu na Hvaru

(European Heritage Classes - Way to Live Europe, UNESCO - Council of Europe, 27.7.-31.7.1996.). Grad Daruvar se tada 90-tih nakon Domovinskog rata nalazio u UN Sektoru Zapad (UN Sector West) i za potrebe istraživanja i budućeg muzeja pokušalo se od jedinica UN-a osigurati donaciju adekvatnog terenskog vozila.

Osim istraživačke, terenske, arhivske i prezentacijske djelatnosti prema svim javnim kulturnim institucijama Republike Hrvatske vezanih za kulturna dobra i baštinu, pa tako i muzejsku, te sudjelovanja na znanstvenim skupovima, OZKB nekoliko puta je izložio daruvarske muzejsku građu

Nakon Voćina, Gornjeg Brgata, Istre, Plitvičkih jezera, Skradina i Galovca
TASK Force '99 u Daruvaru
 DARUVAR - Više od 20 mladića i djevojaka, djece hrvatskih iseljenika iz Ka- U svakodnevnom druženju s daruvarskom mladeži uče jezik, razmjenjuju iskustva i od-

u središtu grada, uglavnom u izlozima daruvarskih trgovina i javnih prostora'. Održano je nekoliko javnih i open-air predavanja, posebice nekoliko puta je obilježen 18. svibnja - Međunarodni dan muzeja. Prvo obilježavanje 1996. s predavanjem o antičkoj arheološkoj baštini daruvarskog područja s video projekcijama na ulično pročelje buduće zgrade muzeja s rock-koncertom koji je slijedio, izvedeno je koordinirano u dogovoru s poznatim hrvatskim likovnjakom i zagovornikom "antimuzeja" Vladimirom Dodigom Trokutom koji je izveo

TASK FORCE 99. - čišćenje Calvinističke crkve

Autoři výstavy se svými kamarády, kteří patřičně oblečení dokreslovali atmosféru a přednesli verše římského básníka Horatia

(Ne)známý římský Daruvar

- Chtěli jsme zjistit, co Daruvarané vědí o římské fázi svého města, a tak jsme se namátkou zeptali kolemjdoucích, co je to Aque Balissae. Dostali jsme i takovou odpověď, že je to – hotel. Proto nás napadlo uspořádat výstavu a ukázat Daruvaranům, jak vzácné římské památky tady máme... - tak nám čtveřice žáků 3. a třídy daruvarského gymnázia vysvětlila svůj nevsední nápad. Výstava v galerii Croatia, jež přilákala opravdu velký počet diváků, je společný projekt, který Natálie Vrbašová, Bojan Mrdenović, Ivan Živančević-Tutić a Marijan Grgić přihlásili do školní soutěže z dějin v kategorii samostatná práce.

Tito mladí lidé se i v předchozích letech účastnili soutěží z dějin, ale pohně učení fakt je omrzelo. Přihlásili se proto, vloni poprvé, se samostatnou prací a vypracovali maketu římského Daruvaru a elektronickou mapku, na které označili místa, kde byly v Daruvaru nalezeny římské vykopávky. Na soutěži museli svou práci obhájit a odbornou komisí zajímalo, jak přispějí k péči o historické dědictví. Napadlo je přiblížit Daruvaranům Aque Balissae čili Daruvar římský. Učinili tak za pomoci 24 fotografií a 15 kamenných vykopávek z římské doby, které jsou, dokud nebude dokončena budova muzea, dočasně uloženy ve sklepení zámku Jankovičů.

Je obdivuhodné, že výstavu vymyslela, domluvila a realizovala čtveřice vášnivých dějinářů skoro úplně samostatně. Pomohla celá řada sponzorů a městské zastupitelstvo se starostou Z. Cegledim v čele. Jejich snahu pochválila mentorka V. Turková a ředitel gymnázia A. Marjanović. V. Daňković/VD

Maketa římského Daruvaru

K výstavě patřil i římský stůl s dobrotami

Nejzácnější nález z římských dob dnes najdete v Kunsthistorische Muzeum ve Vídni. V katalogu, z něhož přebíráme fotografii, se o něm píše: Tento pohár, nalezený roku 1785 u Daruvaru (Chorvatsko), patří k mistrovským sklářským dílům pozdní antiky. Skleněný pohár v podobě gobetu (sklenice se stopkou) je obklopena filigránové vypracovanou skleněnou mřížkou. Věnování FAVENTIBUS pravděpodobně znamená nejmilejším, nejoblíbenějším. Výroba těchto takzvaných dietrichových pohárů je velice složitá, proto už v antice byly velmi drahocenné. Do dnešních dob se zachovalo jen několik exemplářů. Skláře, kteří vyráběli takové poháry, povyšoval císař Konstantin na umělce a zbroval je povinnosti placení daní.

Podle originálních římských receptů, které k vydání připravilo muzeum ve Vinkovcích, vytvořila maminka Tutićová-Živančević za pomoci děvců z třetí třídy zákusky z medu, fíků, datlí, lískových oříšků, sezamu a máku

Izložba 2005. Daruvar u rimsko doba. Časopis Jednota

performance "Bilokacija"- postavljane plakata s događanja "Sjedenje na muzejskom jajetu". Iste godine sudionici godišnje skupštine Hrvatskog arheološkog društva organizirano su posjetili lokalitete grada Daruvara i Stari grad Sirač. Gosti OZKB-a, odnosno Uprave grada Daruvara 1999. bila je mladež hrvatske dijaspole. Mladi Hrvati u organizaciji Hrvatske matice iseljenika (projekt TASK FORCE 99.) tri tjedna volonterski su radili na probnim arheološkim istraživanjima, uređivala daruvarsku Rimsku šumu – arheološki zaštićenu zonu te očistila zapuštenu daruvarsku Kalvnističku

crkvu – spomenik kulture. Konačno 2001. god. prepoznajući nastojanja i zalaganje Grada Daruvara, od Ministarstva kulture RH odobrena su jednogodišnja financijska sredstva za nastavak radova na zgradi budućeg muzeja.

S građevinskim radovima na uređenju podrumskih prostorija, nauštrb planiranog muzejsko-izložbenog prostora na gornjim etažama objekta započelo se 2001. god. Nakon prestanka djelovanja OZKB-a 2001. gornje etaže zgrade uz podršku Ministarstva kulture RH, a zatim i cijelokupni objekt prenamjenjene u Glazbenu školu Daruvar. Tek nekoliko godina kasnije muzejska problematika ponovo je aktualizirana 2005. godine naporima učenika Gimnazije Daruvar organiziranjem izložbe "Daruvar u rimsko doba." Od 2010. krenula je razmjena dopisa s Hrvatskim muzejskim vijećem uz stručnu pripremu Prijava za financiranje programa u kulturi – Programi muzejsko-galerijske djelatnosti Ministarstva kulture. Priložena fotodokumentacija u prijavama rezultirala je da su neki

daruvarski reprezentativni arheološki nalazi prema dopisu Ministarstva kulture trebali biti objavljeni na službenoj web-stranici ministarstva. Prvi korak pri senzibiliziranju lokalne zajednice prema prošlosti i budućoj muzejskoj zbirci u dvorcu Jankovića bilo je 2010. postavljane male izložbe *Čiji je bio dvorac kroz sto godina?* - Doba daruvarskih Jankovića autorice T. Balogh Horváth i suradnika.

Godine 2011. imenovan je i Povjerenik za zaštitu muzejske i kulturne baštine Grada Daruvara. Započelo se s pripremama za ustroj nove Zbirke zasnovane na preostalim rimskim arheološkim artefaktima. Nižepotpisani je kao redovni član Hrvatskog muzejskog društva (HMD) prisustvovao

Izvanrednoj sjednici skupštine Hrvatskog muzejskog vijeća u Zagrebu gdje je u razgovorima s članstvom upozorio na muzejsku problematiku Grada Daruvara. Na temelju uputa MDC-a i HMV-a, posebice bivše ministrice kulture RH Vesne Girardi-Jurkić koja je tada bila na liječenju u SB Daruvarske Toplice, Grad Daruvar i Gradsko vijeće sredinom 2012. donijeli su odluku o pokretanju postupka ustroja daruvarske Muzejsko-galerijske zbirke. Osim te važne odluke, na temelju Idejne

površine cca 470 m². Suvremene muzeološke koncepcije zahtjevaju i znatna financijska ulaganja. Sigurno je da će se nakon izrade autorskog postava, arhitektonsko - građevinskog projekta adaptacije, arhitektonskog projekta postava i interijera (likovni postav) te ostalih glavnih i izvedbenih projekata (strojarske instalacije, elektroinstalacije, projekt tehničke zaštite) istočnog krila dvorca morati potražiti za financijsku potporu i bespovratna sredstva iz fondova EU. S obzirom na specifičnost,

Dvorac grofova Jankovića Daruvarskih - pročelje i istočno krilo

autorske koncepcije danas se radi na suvremenom autorskom muzeološkom postavu Zbirke koji će objediniti cijelokupnu povijest Daruvara s osvrtom na susjedne općine koje sačinjavaju turističku zajednicu Daruvar – Papuk.

Posjetitelji Daruvara kao turističke destinacije i središta Čeha u RH mogu od 2013. u dvorcu Janković vidjeti i stalni izložbeni postav židovske kulture i tradicije i sobu grofova Jankovića Daruvarskih. Na temelju suvremenog muzeološkog koncepta, autorski postav odnosno likovni postav buduće daruvarske zbirke osim općih arheološko-povijesnih tematskih cijelina sviju razdoblja zaključno s 1995. godinom istaknuti će regionalnu specifičnost u kontekstu prostora Europe, odnosno civilizacijske zasade koje je ovo područje dalo prapovijesnom ishodištu evropske civilizacije – Staroj Grčkoj i Egejsko-mediteranskom prostoru.²

Za prostor buduće zbirke predviđeno je prizemlje istočnog krila dvorca Janković brutto

koncept i sadržaj budućeg muzejskog postava Zbirke trebalo bi očekivati pozitivne rezultate.

Međutim, Daruvar bi sigurno trebao imati u središtu grada i ekskluzivnu primjerenu galeriju daruvarčanina Milana Pavića (1914. – 1986.) poznatog fotografa, prijatelja Toše Dabca i jednog od obnovitelja Zagrebačke škole fotografije. Njegove fotografije su objavljivane u brojnim časopisima u zemlji i svijetu. M. Pavić je u hrvatsku fotografiju uveo poetiku Nove objektivnosti.

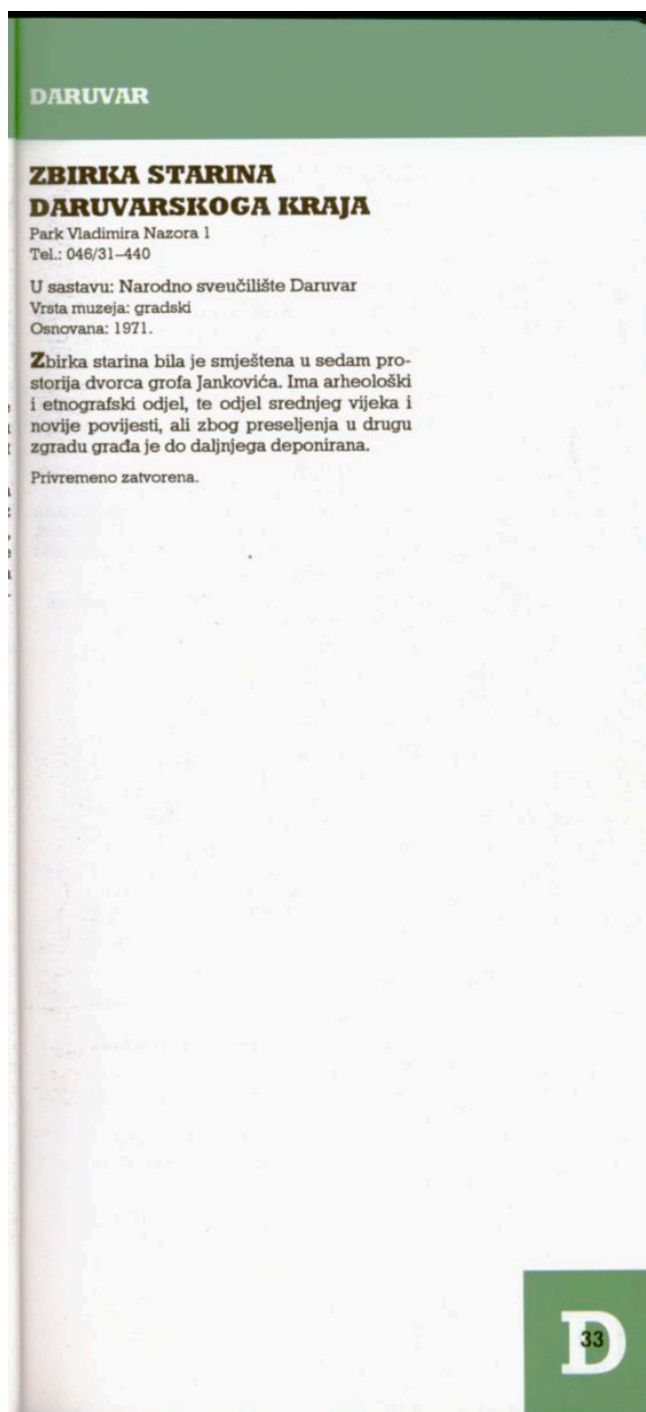
I na kraju, treba naglasiti da je u prvom dopisu Grada Daruvara (2011.) prema Hrvatskom muzejskom vijeću i Ministarstvu kulture RH jasno naglašeno stajalište koje sigurno podržavaju svi Daruvarčani: “Naša želja za modernim muzejskim postavom i naš ponos o našoj povijesti veći su od obične želje za postavom “lokalne provincijske izložbe” rimskih arheoloških spomenika. Mjerilo su nam hrvatski muzejski postavi Muzeja Krapinskih

neandertalaca, Muzeja Narone u Vidu kod Metkovića, Memorijalnog centra Fausta Vrančića na otoku Prviću te Muzeja antičkog stakla u Zadru i Arheološkog muzeja u Zagrebu.“

O postojanju Zavičajne zbirke starina daruvarskog kraja kao *pisani dokument* (samo) svjedoči publikacija Ministarstva kulture RH - Muzeji i galerije Hrvatske iz 1992. godine koju su uredili B. Šulc i S. Prosperov Novak. Na str. 33 piše: Zbirka starina Daruvarskog kraja (...). Osnovana 1971. (...). Privremeno zatvorena.

Berislav Schejbal

¹ Za uređenje promotivnog štanda Turističke škole Daruvar dio daruvarske reprezentativne muzejske građe upotrebljen je na međunarodnom takmičenju ugostiteljskih i turističkih škola (GASTRO 2001. Hvar) na kojem je sudjelovalo 600 srednjoškolaca iz Hrvatske, Italije, Mađarske, Austrije i BiH. Za interpretaciju materijalne arheološke ostavštine u kontekstu prirodnih, agrikulturnih i geotermalnih resursa Daruvara u cilju nadogradnje suvremene turističke ponude mjesta kao kontinentalne destinacije, učenice su osvojile prvo mjesto u kategoriji Predstavljanje turističke destinacije.

² Učenici Gimnazije Daruvar izlažući znanja u kontekstu starih kultova iscjeljenja i geotermalnih resursa o daruvarskoj rimskoj arheološkoj baštini, a slijedom toga i etničko-lingvističkoj ostavštini sačuvanoj u Egejsko-mediteranskom prostoru, 2005. za svoj istraživački rad *Aquae Balissae* - zaboravljeni grad osvojili su prvo mjesto na Državnom natjecanju iz povijesti u kategoriji Samostalni učenički radovi..